

PG
1201
.N24

Nash jezik.
НАШ ЈЕЗИК

XXVI/1

UNIV. of MICH.
FEB 17 1984
Current Serials

БЕОГРАД
1983.

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXVI (нова серија)

Св. 1

САДРЖАЈ

Пола века од покретања „Нашег језика“ (МИТАР ПЕШИКАН) . . .	3
Морфема <i>-тељ</i> у комбинацији са другим суфиксним морфемама (СТАНА РИСТИЋ)	6
Још једном о аналитичком компаративу у српскохрватском (МИЛАН СУРДУЧКИ)	25
О лексичким синонимима (МИЛОРАД ДЕШИЋ)	34
О Речнику нових речи (ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК)	42
Моја посљедња о <i>мљину</i> (МИЛАН МОГУШ)	48
О речима <i>разблудан, заблудан и блештати, блештати</i> (МИРОСЛАВ М. НИКОЛИЋ)	50
О именици <i>стопало/стопала</i> (СЕЛЕНА СЕФЕРОВИЋ-АРСЕНОВИЋ)	54
Питања и одговори	
Буричин или Буричин (МИЛИЈА СТАНИЋ)	57
Јубилеји	
Уз осамдесетогодишњицу професора Михаила Стевановића (ДАРИН- КА ГОРТАН-ПРЕМК)	59
Библиографски прилог	
Попис расправа и чланака — Наш језик XXI—XXV (ЈОВАНКА МИЛОВАНОВИЋ)	61

ЈОШ ЈЕДНОМ О АНАЛИТИЧКОМ КОМПРАТИВУ У СРПСКОХРВАТСКОМ

Прошле године је у *Нашем језику* (књига XXV, свеска 3, 1981, стр. 158—161) колега В. Гудков објавио кратак чланак са насловом „О сложеном начину компарације у српскохрватском“ у којем се третира проблем аналитичког (парафрастичког, сложеног, описног) компаратива. Наводећи један број примера из језика савремених српских писаца, Гудков се нада да ће ти примери „запети за око“ граматичара и лингвиста како би се ова појава у савременом стандардном језику шире и дубље проучила. По свим изгледима Гудкову је био непознат или недоступан наш рад о аналитичком компаративу у српскохрватском који је објављен на енглеском језику у једном америчком славистичком часопису под насловом „The analytical comparative i Serbo-Croatian“ (*The Slavic and East European Journal* XIV, no. 1, 1970, стр. 36—46). У том нашем раду покушали смо још пре дванаест година да мало детаљније уђемо у проблематику аналитичког компаратива, па смо закључили да се овакав компаратив довољно често јавља и у говорном и у писаном српскохрватском, да је аналитички компаратив неопходни саставни део структуре српскохрватског језика и да зато тај компаратив треба увек описивати у морфологији српскохрватског (као што се тамо, рецимо, описују и сва сложена глаголска времена).

Колега Гудков у својој белешци од три странице стиже само да спомене Т. Маретића и Јосипа Хама, који се делимично додирују перифрастичне компарације у својим граматицама.¹ Међутим, то су чинили и други граматичари и лингвисти. Пре него што наведемо радове и мишљења неких других језичких стручњака, нека нам се дозволи да овде дамо дефиницију аналитичког компаратива насупрот синтетичком компаративу који се изводи од позитива придева наставцима *-j(u)*, *-ij(u)*, и *-ш(u)* и дру-

¹ Т Маретић: *Грамматика хрватскога или српскога књижевног језика*, треће, непромијењено издање, Загреб, 1963, стр. 220. Јосип Хам: *Кратка граматика хрватско-српског књижевног језика за странце*, Загреб, 1967, стр. 89.

гим наставцима за све могуће облике (за остала два рода и множину). Аналитички компаратив се прави од простог компаратива *више* или *већа* (од прилога *много*) или (у такозваној силазној компарацији) од простог компаратива *мање* (од прилога *мало*) и позитива неког придева или прилога. Нпр. *више српски* (уместо *српскији*) и *мање српски* (којем нема еквивалента у синтетичкој компарацији). Разуме се, наша се дефиниција односи и на суперлатив у којем се употребљавају суперлативи *највише* или *највећа* и *најмање* + позитив придева, иако суперлативни префикс *нај-* представља мало сложенији проблем.² Нагласимо овде још једном да српскохрватски нема синтетичке силазне компарације. Силазна компарација је могућа једино са аналитичким компаративом и суперлативом (нпр. *мање српски*, *најмање српски*). Најзад, потребно је подвући и чињеницу да се аналитички компаратив јавља и у другим словенским језицима, штавише на словенском југу он је сасвим нормалан у словеначком језику и у

² За аналитички компаратив, дакле, ми не сматрамо позитив са префиксом *по-*. Такав компаратив се јавља у бугарском, македонском и неким српскохрватским поддијалектима. Комбинацију *нај* + позитив такође не сматрамо аналитичким суперлативом, иако *нај* није једноставан префикс. Лингвисти третирају *нај* као посебну фонемску реч (ур. С. Т. Hodge: «Serbo-Croatian phonemes», *Language* XXII, 1946, стр. 112—120) или као независну реч (ур. А. Meillet и А. Vaillant: *Grammaire de la langue serbo-croate*, Paris, 1924, стр. 25 и 113) или као полузависну реч (А. Шимчик: „Нај- растављено од компаратива“, *Хрватски језик* I, 1938—39, стр. 23). Прва индиција независности речи *нај* јесте растављеност од синтетичког компаратива. Шимчик цитира пример из Рјечника ЈАЗУ (*Нај* ми је *већа* мука, што се право не исповидих.), а затим наводи свој пример: *Нај* би *боље* било да ... и *Нај* сам *боља* за друге, а за себе ... Ми смо запазили у говору једног исељеника у Торонту следећи пример: Каже баба-Милка, *нај* јој је *горе* кад мушкарци обују црвене чарапе. Другом индицијом може се сматрати употреба *нај* као префикса именица у следећим примерима: Слично је нехуман поступак бирања нај-девојке. (*НИН* 708, 2. VIII 1964, стр. 5) Најзад ево наше традиционалне табеле најфилмова. (*Илустрована Политика* 444, 9. V 1967., стр. 17) Отворено говоре да је најважније да се публика смеје. Уради то, Чкаља, и бићеш најлаф. (*Илустрована Политика* 211, 20. XI 1962., стр. 20). Трећа индиција је независна употреба *нај* као речи са посебним суперлативним значењем, као у примерима: Срећом нисмо провели анкету за избор телевизијског лика који је прошле године у нечем био „нај“... (*Студио ТВ* 148, 4. II 1967., стр. 26) Њене колегице су је сматрале за „нај“... међу њима. (В. Колар, *Америка иза снова*, Загреб, 1964, стр. 48.) Ови примери учиниће се још необичнијим кад се помене заједнички утисак готово свих страних писаца, да су најпредуретљивији, најбољи, најприступачнији и уопште најјугословенски издавачи. (*Свет* 389, 7. IV 1964, стр. 6) Толико се некима допало да бира[ју] разне „нај“ да су почели бирање најлепшег детета. (*НИН* 708, 2. VIII 1964., стр. 5). Најзад, независност речи *нај* огледа се и у могућности њене редупликације. Тако налазимо *најнајпре* (Т. Маретић, *Граматика*, треће издање, Загреб, 1963, стр. 499), *најнајпрви* (Рјечник ЈАЗУ, том 7, Загреб 1911, стр. 364), *најнај* у примеру *Он је у свему најнај* (из говора једног исељеника у Торонту).

кајкавском дијалекту.³ Нема ништа чуднога, дакле, што се такав компаратив јавља и у српскохрватском.

Вајан је већ 1958. сасвим јасно и експлицитно утврдио да „у случају потребе, језик [српскохрватски] може да се послужи перифрастичким обртом са *више*...“,⁴ али, на жалост, не наводи никакве примере. Заједно са Мејеом он се враћа овом проблему, наводећи пример [Он је] *више срећан него паметан*.⁵ Овакав аналитички компаратив назива се често *унутрашњи компаратив*, који многи југословенски језички стручњаци сматрају исправним. Навешћемо овде само неке примере оваквог компаратива: 1. Он је *више стар* но млад. 2. *Више прљав* (него чист). 3. Набу дјевојку *више мртву* него живу. 4. Сремац је *више сензитиван* но рефлексиван. 5. Крањчевић је свакако *више репрезентативан* но оригиналан. 6. ... здјелу, у којој бјеху око двије прегршти кукурузова брашна, *већма црна* него жута. 7. ... трже се Цвета *преплашено* кад чу онај други, *више женски* но мушки глас. 8. ... из *више климатски* неко фудбалски жарке Тиране...⁶

Неки граматицари спомињу проблем аналитичког компаратива у вези са тврђњом да извесни придеви из морфолошких или семантичких разлога не могу имати синтетички компаратив са наставцима *-ји*, *-ији*, *-ши*. Као што и Гудков наводи, Маретић се одлучује у вези са присвојним придевима на *-ски* за аналитички компаратив *више српски* (супротно Вуковом *супскији*) и тиме имплицитно саветује да се такав компаратив употребљава кад год је у питању придев на *-ски*.⁷ Иначе, с обзиром на продуктивност наставка *-ски* и трансформације многих придева са тим наставком у обичне описне или фигуративно описне придеве, примери синтетичког компаратива тих придева нису ретки. Тако

³ За словеначки уп. Ј. Јуранчић: *Словеначки језик*, Љубљана, 1965, стр. 112—113, и А. Бајец, Р. Коларич, М. Рупел: *Slovenska slovnica*, Љубљана, 1964, стр. 164.

За кајкавски дијалекат уп., нпр., Т. F. Magner: *A Zagreb Kajkavian Dialect*, University Park, Pennsylvania, 1966, стр. 30.

⁴ A. Vaillant: *Grammaire comparée des langues slaves*, vol. 2 (Morphologie), 2-ième partie: *Flexion pronominale*, Lyon—Paris, 1958, стр. 583.

⁵ A. Meillet i A. Vaillant: *Grammaire de la langue serbo-croate*, Paris, 1924, стр. 113.

⁶ Наведени примери су из следећих радова: 1. М. С. Лалевић: *Категорије речи српскохрватског језика*, друго издање, Београд, 1957, стр. 49. 2. Д. Игњатовић: „Још о компаративу и компарацији“, *Наш језик* XII (1962), стр. 125. 3. Ј. Јуранчић, оп. цит., стр. 112. 4. А. Г. Матош: *Сабрана дјела*, св. III, Загреб, 1955, стр. 259. 5. Ибид., стр. 375. 6. С. Матавуљ: *Приповетке — Из књижевности*, Београд — Нови Сад, 1962, стр. 232. 7. Б. Станковић: *Приповетке*, Београд — Нови Сад, 1959, стр. 45. 8. *НИН* 855 (21. V 1967), стр. 9.

⁷ Т. Маретић: *Граматица*, стр. 220.

се јављају *српскији*,⁸ *херојскији*, *патриотскији*, *кукавичкији*,⁹ *хрватскији*,¹⁰ *мушкији*, *непријатељскији*,¹¹ *поетскији*, *најпесничкији*,¹² *фонетскији*,¹³ *најмађарскији*,¹⁴ *суштинскији*,¹⁵ *најуметничкији*, *најфилозофскији*,¹⁶ и други. С друге стране, пак, нису ретки ни примери са аналитичким компаративом таквих придева: *Највише је поетски* кад исписује трагику судбине Срба.¹⁷ Седим код куће и обављам кореспонденцију док не накупим снаге за неки *више стваралачки посао*.¹⁸ ... И наш превод Јеванђеља *већма је хајдучки*.¹⁹ А оваква племенитост ... *више је људска*, има границу коју могу да сагледам.²⁰

Компаратив других посесивних придева јавља се ређе иако је теоретски у случају потребе и могућ и остварљив, а јавља се увек у аналитичком облику: Ово је *више Милошево* него моје.²¹ ... него је *највише наш* и енергијом, титанским акцентима свог хрватског просвједа.²² ... дијете због тога не постаје још *више њезино*.²³ Међутим, по мишљењу неких југословенских језичких стручњака, компаратив посесивних придева уопште није могућ из семантичких разлога. Тако М. С. Лалевих пише: „Што је женино, човеково, Миланово, шумадијско, српско, турско и сл. не може бити више или мање са значењем које се казује тим самим придевима“, а Стевановић тврди да се придеви на *-ји* и *-ни*, као *вучји*, *мачји*, *човечји*, *телећи*, *државни*, *народни* и сл. никада не пореде.²⁴

Придеви са наставком *-ћи*, било да су попридевљени облици садашњег глаголског прилога, било да су неке друге провенијенције, такође представљају проблем у оквиру компарације. Ла-

⁸ A. Vaillant: *Grammaire comparée* стр. 583, и П. Ивић, *Наш језик* IV (1953), стр. 360.

⁹ М. Стевановић: *Савремени српскохрватски језик*, I, Београд, 1964, стр. 261.

¹⁰ И. Брабец, М. Храсте, С. Живковић: *Грамматика хрватско-српскога језика*, четврто издање, Загреб, 1961, стр. 92.

¹¹ А. Белић: *Историја српскохрватског језика*, књ. II, св. 1: *Речи са деklinацијом*, друго издање, Београд, 1962, стр. 172.

¹² М. И. Бандић: *Иво Андрић: загонетка ведрине*, Нови Сад, 1963, стр. 13 и 87.

¹³ Д. Брозовић: „О писању страних имена“, *Језик* VII (1959), стр. 88.

¹⁴ Вук Вучо, *Илустрована Политика* 257 (8. X 1963), стр. 13.

¹⁵ *Борба* XXXI, бр. 299 (30. X 1966), стр. 5.

¹⁶ А. Г. Матош, оп. цит., стр. 255.

¹⁷ В. Глигорић: *Огледи и студије*, Београд, 1963, стр. 184.

¹⁸ Из приватног писма једног проминентног југословенског лингвиста.

¹⁹ Ст. Винавер: *Језик наш насушни*, Нови Сад, 1952, стр. 16.

²⁰ М. Селгмовић: *Дервиш и смрт*, Сарајево, 1966, стр. 65.

²¹ Д. Игњатовић, оп. цит., стр. 128.

²² А. Г. Матош, оп. цит., стр. 367.

²³ *Вјесник у сриједу* 762 (7. XII 1966), стр. 14.

²⁴ М. С. Лалевих: *Српскохрватски у мом цепу III — Наша колебања*, Београд, 1963, стр. 1011. М. Стевановић: *Савремени српскохрватски*, стр. 261.

левић саветује својим читаоцима да су синтетички суперлативи *најзаслепљујућији*, *најпонижавајућији*, *најуништавајућији*, па чак и *најнемогућији* неисправни и залаже се за неку „бољу везу која је у духу нашег језика“. Лалевић не наводи (као што је саветовао *боље* или *лепше* или *успешније пронађен* уместо *пронађенији*) никакво решење за компаратив придева на *-ћи*, па нам се чини да он хотимице избегава аналитичке конструкције *највише заслепљујући*, *највише понижавачући*, *највише уништавачући*, *највише немогући(и)*.²⁵ Стевановић, пак, дозвољава синтетичке компаративе од неких попридевљених прилога времена садашњег (*врући*, *држећији*, *болећији*, *срамећији*), али констатује и „да придевизираним глаголским прилозима од свих придевских својстава најчешће недостаје могућност поредбе.“ Зато међу његовим примерима „нема ни једног јединог компаратива и суперлатива“.²⁶ Интересантно је, међутим, да Стевановић наводи један пример аналитичког компаратива са *мање* од придева *звечећи*: „у *мање звечећој*, али исто тако доброј валути“,²⁷ али не додаје никакав свој коментар. Ми смо забележили *више вредећи* и *мање вредећи*,²⁸ али и *најдомаћији*.²⁹

Придеви који су пореклом глаголски партиципи активни и пасивни најлакше и најчешће творе компаратив конструкцијом *више* или *мање* + позитив. Дobar део примера у белешци Гудкова јесу трпни глаголски придеви. Чињеница да се веза таквих придева са глаголом није изгубила вероватно је разлог зашто су аналитички компаративи и суперлативи од њих далеко чешћи: прилози *више* и *мање* једноставно се осећају као ближе одредбе глагола. Лалевић ипак дозвољава синтетички компаратив неких партиципа који су употребљени фигуративно или који су постали општни придеви: *отворенији*, *увелији*, *затворенији*, *зрелији*, *убијенији*, *опалији*. Насупрот Маретићевом *већма поремећен*, Лалевић је, међутим, како смо то већ споменули против компаратива *пронађенији* и суперлатива *најчитанији* и *најтраженији*.³⁰ Игњатовић дозвољава синтетички компаратив *окорелији*, али јој се такав компаратив од *оболео* не свиђа па предлаже употребу релативне реченице као боље решење („орган који је *више оболео*“). Очигледно је да она избегава конструкцију *више оболео орган*, јер сматра да „особина са већим степеном изражена аналитички тј. конструкцијом прилога *више* + позитив ...

²⁵ М. С. Лалевић: *Српскохрватски у мом џепу*, стр. 1011.

²⁶ М. Стевановић: „Попридевљивање глаголског прилога на *-ћи*“, *Јужнословенски филолог* XVIII (1949—50), стр. 83, фуснота 1.

²⁷ М. Стевановић, „Попридевљивање“, стр. 63.

²⁸ *Дела Растка Петровића*, III, Београд, 1963, стр. 63.

²⁹ *Илустрована Политика* 257 (8. X 1967), стр. 13.

³⁰ М. С. Лалевић: *Српскохрватски у мом џепу*, стр. 1012. За Маретићев пример види његову *Граматiku*, стр. 499.

не убраја се у компаратив, иако семантички значи такође придевску особину у већем степену.“ Игњатовић констатује да је у неким језицима (француском и италијанском) аналитички компаратив једини начин за изражавање компаративности, али да се у српскохрватском компаративом сматра само синтетички компаратив изведен наставцима.³¹ По нашем мишљењу, пак, српскохрватски спада међу оне језике у којима се компаративност изражава на оба начина тј. и синтетички и аналитички (нпр. енглески, словеначки, руски), што јасно произлази из употребе компаратива и у говорном и у писаном језику. Стога би и аналитички компаратив требало признати и озакоњити као стандард.

Ради показивања фреквенције аналитичког компаратива навешћемо овде један број таквих примера (само са *више* или *већма*, пошто распрострањеност компаратива са *мање* не треба доказивати) од правих описних придева тј. од оних придева који се често употребљавају и у синтетичкој компарацији. Хам наводи *више зао, више сед (сијед), више смећ, више тућ*,³² а Гудков *више мучаљив и подозрив, више жељан, више пијан, више горд, више миришљав, више гневан, више склон*. Ми смо забележили следеће примере, које наводимо у реченицама: 1. Стране речи врве у језику науке, и треба да је тако, јер је наука све *више интернационална*. 2. То је утолико *више тешко* што је Андрић у свом стваралаштву прошао кроз више мисаоних фаза. 3. И они су данас некако *тренутнији*, *већма наговештајни*, а мање потпуни. 4. Јесу ли жене *више љубоморне* од мушкараца? 5. ... Да ли су неки језици *више склони* да се одупру горе изнесеним олћим принципима ... 6. ... Безбројне теорије зажалиле су за певајућим говором античких народа, као *већма преливним*, уметничким и тананим. 7. У вијеку филма... кудикамо *више довољан* за муњевиту славу ... 8. Он је *више стар*. 9. Из *Дубровачких поема највећма* је познат *Дубровачки мадригал*. 10. Доиста, *већма* је *пријатна* боја на његовим платнима него што је присутан јак доживљај ... 11. Сувише би ми било горко и гадно ... и тим *више горко* и *гадно* што ми је тај песник био пријатељ ... 12. ... Побјегне из дворане — *више биједан* него игда у своме вијеку. 13. ... Кад је био *највише уморан*, убијао би ону коју је највише желео ... 14. Мање невини и *више зли* неће умрети заскором нити сами.³³ Кад би се примерима са *више* додали и далеко мно-

³¹ Д. Игњатовић, оп. цит., стр. 124—125.

³² Ј. Хам, оп. цит., стр. 89.

³³ Наведени примери су из следећих извора: 1. М. Ивић: „Данашњи аспекти проучавања српскохрватског језика“, *Зборник за филологију и лингвистику* IV—V (1961—62), стр. 113. 2. Д. Јеремић: „Филозофија Ива Андрића“ у зборнику *Иво Андрић*, Институт за теорију књижевности и уметности, Посебна издања књ. 1, Београд, 1962, стр. 10. 3. Ст. Винавер, оп. цит., стр. 6. 4. *НИН* 666 (13. X 1963), стр. 21. 5. Р. Филиповић: „Принципи лингвистичког посуђивања, II“, *Филолошки преглед* IV (1966), стр. 2. 6.

гобројнији примери силазне компарације са *мање*, распрострањеност аналитичког компаратива у српскохрватском била би још очигледнија.

С друге стране није тешко уочити ни примере аналитичког компаратива у свакодневном говору (ево неколико примера које смо ми забележили: Ја сам била још *више болесна* и тек сам пре шест недеља вратила се из болнице. Од тога сам ја *више уморан* него од мноштва података које морам знати. Ја сам то препустио мами пошто је она *мање сенилна* од мене). Та чињеница нас је подстакла да извршимо један прост експеримент. Саставили смо 40 реченица са позитивом неких придева које је требало због саме конструкције реченице заменити компаративом. Од 18 релативно образованих и скородошних наших исељеника тражили смо да прочитају те реченице и употребе по њиховом мишљењу исправан облик придева. Највећи број придева били су они на *-ски*, а остали су били придеви за које се обично тврди да немају компаратива или да им је тај облик у реткој употреби. Укратко, резултати експеримента су следећи: Од 720 компаратива, 415 или 58% јесу аналитички, 192 или 27% синтетички, а 113 или 15% неодребени. Постоји дефинитивна тенденција да се од придева на *-ски*, од придева на *-ћи* и од непроменљивих придева (типа *фер*, *тегет*, *тазе*) употребљава скоро искључиво аналитички компаратив.^{33а} Прид. *бистроок* јавља се и као *више бистроок* и *бистроокији*; *брзоплет* — једном као *више брзоплет*, а иначе као *брзоплетији*; *дивљи* — *више дивљи* и *дивљији*; *лепорек* — најчешће као *више лепорек*, а само по једном као *лепорекији* и *лепоречији*; *самоук* — *више самоук* и *самоукији*; *фер* — увек *више фер*, а само једном *ферији*; *заузет* — *више заузет* и *заузетији*, *безвучан* — *више безвучан* и *безвучнији*, *убог* — *више убог* и *убогији* или *убожији*. Придев *претећи* јавља се једном као *претећији*. Иако се описани експеримент може подврћи критици (говорна ситуација створена је вештачки; ми смо саставили реченице са одређеном сврхом и дали их информаторима на читање; избор придева и конструкција реченица имају своје недостатке; сви информатори су исељеници, па се утицај енглеског језика не може сасвим занемарити; број придева и број инфор-

Ст. Винавер, оп. цит., стр. 5. 7. В. Колар, оп. цит., стр. 133. 8. Српска академија наука и уметности. *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. 2, Београд, 1962, стр. 682. 9. Б. Булатовић: *Јован Дучић*, Београд, 1962, стр. 25. 10. Ибид., стр. 32—33. 11. Марко Ристић, *Присуства*, Београд, 1966, стр. 275. 12. К. Ш. Балски: *Јанко Бориславић — Приповијести илирске — Минијатуре*, Загреб, 1964, стр. 16. 13. Д. Ђосић: *Деобе I*, Београд, 1966, стр. 305. 14. М. Димић: *Максим Српски из дома старца*, Београд, 1971, стр. 64.

^{33а} То исто констатује за позајмљене енглеске придеве Р. Филиповић: „Остали придјеви ове скућине праве компаратив описно помоћу *више*: *више фер* (фит, гроги)“. В. Р. Филиповић, оп. цит., стр. 14.

матора произвољни су), ни резултати се не могу сасвим игнорисати у циљу проналажења које облике компаратива употребљавају појединци којима је српскохрватски матерњи језик.

На крају, ради потпуније објективности, потребно је указати овде и на извесне индикације које говоре против схватања да је ве-за више + позитив аналитички компаратив. Као што смо већ споменули, *више* (а и *мање*) може се често сматрати ближком одредбом глагола а не придева (Нпр. Зато и литературе нису *више* само *националне*, него су и европске . . .³⁴ Лични губитак постаје *мање важан*.³⁵ Нико ми *више* није *опасан*.³⁶ Рекосмо, пројект је *више* него *добар*.³⁷ *Више* је него *чудно* . . . кад наши ногометни форуми допуштају „извоз“ . . .³⁸). То је сасвим јасно кад се у сличној реченици, у именском предикату, јавља именица а не придев. Нема сумње да у таквом случају не можемо говорити о аналитичком компаративу именице, иако ни та појава није чудна за јужнословенске језике.³⁹ Уп. следеће примере: Ја сам *мање херој* него *ви*.⁴⁰ У другом периоду свог стварања, Андрић је *мање метафизичар*, а *више моралист*.⁴¹ . . . Истина је да човек пати, да је патио одувек, али је не *мање истина* и *то* . . . да је одолевао патњи . . .⁴² Песма „У сумрак“ је стога *мање поезија*, а *више потреба* за изразом.⁴³ Његов песимизам је *више песимизам срца* но *мозга*.⁴⁴ Може се рећи да је он *више* најзначајнији уметнички *закључак* наше поезије прошлог века, него овог.⁴⁵ . . . Али је моја жеља да будем *мање лепа*, а *више глумица*.⁴⁶ Још је јасније кад се *више* нађе пред неким другим речима са којима не може никако *ућн* у конструкцију аналитичког компаратива, као што је то случај у следећим примерима: Можда је тако донекле и још с неким ријечима и изразима, али је с многима *мање*

³⁴ А. Г. Матош, оп. цит., стр. 400.

³⁵ М. Селимовић, оп. цит., стр. 114.

³⁶ Ибид., стр. 243.

³⁷ *Вјесник у сриједу* 763 (14. XII 1966), стр. 9.

³⁸ *Вјесник у сриједу* 777 (22. III 1967), стр. 16.

³⁹ П. Ивић констатује, пишући о призренско-тимочкој дијалекатској зони, да „овакав принцип компарације [аналитички са префиксом *по-*] омогућује да се у извесним случајевима пореде и именице и глаголи: *по ајдук* (= већи хајдук), *нај знају* (= знају најбоље)“ *Дијалектологија српскохрватског језика — Увод и штокавско наречје*, Нови Сад, 1956, стр. 111.

Уп. Б. Конески: *Граматика на македонскиот литературен јазик*, Скопље, 1966, стр. 196, за компаратив именица и глагола у македонском.

⁴⁰ Р. Маринковић: *Киклоп*, Београд, 1965, стр. 223.

⁴¹ Д. Јерemiћ, оп. цит., стр. 18.

⁴² М. И. Бандић, оп. цит., стр. 10.

⁴³ Ибид., стр. 50.

⁴⁴ А. Г. Матош, оп. цит., стр. 368.

⁴⁵ Б. Михајловић: Предговор књизи Ј. Дучић: *Песме, путописи, есеји*, Београд — Нови Сад, 1957, стр. 17.

⁴⁶ *Илустрована Политика* 425 (27. XII 1966), стр. 48.

„донекле“, као с глаголом „просути“.⁴⁷ Јесам ли ја само четири инче виша од тебе? Ја сам *више виша* од тебе.⁴⁸ Још једна индиција изазива сумњу да се у конструкцијама са *више* или *мање* увек ради о аналитичком компаративу. Забележили смо прилично велик број примера (неке од њих смо навели и овде) у којима се *више* јавља као део извесне прилошке одредбе. Такви су изрази: *још више, све више, тим више, утолико више, све више и више, мање-више (мање или више, више или мање)* и сл. (ту спадају можда и *одвише, сувише, исувише, превише* итд.). Разуме се, нема суштинске разлике између *све више интернационалан* и *све интернационалнији* или између *још више скучен* и *још скученији*, па и даље остаје загонетка зашто се неки писци одлучују за конструкцију са *више* (Гудков наводи да Андрић има и *више склон* и *склонији*). Остаје, дакле, да се још детаљније испита има ли некакве разлике између аналитичке конструкције као што је *више склон* и синтетичког компаратива *склонији*.

У међувремену, пак, конструкцију *више (већма)* + позитив треба признати за алтернативни компаратив у српскохрватском, а опис те конструкције треба унети у граматику српскохрватског језика, јер се од придева без синтетичког компаратива може творити само аналитички компаратив. Можда није ни потребно констатовати да је још важније и логичније описати у граматицама аналитички компаратив силазне компарације (*мање* + позитив), пошто је то једини начин за изражавање силазне компарације у српскохрватском.

Милан Сурдучки
Универзитет у Торонту

⁴⁷ М. Селаковић: „Жалосни докази о нарави правописа и језика многих наших сувремених књижевних издања“, *Језик VIII* (1959), стр. 48.

⁴⁸ Из говора једног југословенског исељеника у Торонту.